

Referat fra møte i Menneskerettighetsutvalget den 31.5 kl. 12-16

Sted: Kirkens hus, møterom Nidaros (møterom Oslo fra kl. 14)

Til stede: Petter Wille, Marius Storvik, Vibeke Blaker Strand, Anne Skjelmerud, Anne May Agerup, Vigdis Vevstad, Hans Morten Haugen, Kjetil Fretheim, Johan Hindahl, Lisa Winther (digitalt), Katarina Sirris Karantonis (sekretariatet).

MRU 11/24: Velkommen, godkjenning av innkalling og dagsorden v/leder Petter Wille

Innkalling og dagsorden godkjent.

MRU 12/24: Førstegangsbehandling av strategi for Mellomkirkelig råd sitt engasjement for rettferdig fred i Palestina og Israel.

Hans Morten Haugen innledet om antisemittisme, bruk av begrepet apartheid og bruk av sanksjoner mot Israel i lys av Jødeutvalgets rapport og økumeniske organisasjoners uttalelser om dette.

Momenter fra innledningen:

- HL- senteret definerer antisemittisme som fiendtlige holdninger og handlinger rettet mot jøder eller det som oppfattes som jødisk, basert på bestemte forestillinger om jøder.
- Jødedomsutvalget slår fast at «landløfteteologier aldri vil kunne brukes til å trekke grenser i Midtøsten. Dette er politiske spørsmål som må baseres på folkeretten og menneskerettighetene».
- Det er uenighet om bruk av begrepet apartheid i økumeniske organisasjoner. Apartheid er et internasjonalt rettsbegrep, som går utover det som skjedde i Sør-Afrika. Det er mulig å bruke det hebraiske ordet. Bruk av begrepet er i seg selv ikke antisemittisk, men konteksten gjør at det kan være det. Kirkens verdensråds generalforsamling uttalte i 2022 at «we must continue to struggle with this issue» og kirkene ble oppfordret til å skape trygge rom for dialog.
- Boicot investment sanctions (BDS bevegelsen) består av økonomiske virkemidler og startet i 2005. Bevegelsen har som mål å legge økonomisk og politisk press på Israel. Krav om oppheving av okkupasjon, like rettigheter, retur for flyktninger. Kirkens verdensråd vedtok i 2005 differensiering, som skiller mellom bosettervarer og investeringer og varer fra staten Israel.
- Spørsmålet om Israel/Palestina-konflikten er en internasjonal konflikt eller ikke, og spørsmålet om medvirkningsansvar ble omtalt. Dette er noe utvalget kan/bør komme tilbake til.

Momenter fra samtalen

- Menneskerettigheter og internasjonal rett må legges til grunn. Vi bør kreve at Israel respekterer kravene til den internasjonale domstolen, og at de samarbeider med den internasjonale straffedomstolen.
- Grensene fra 1967 bør anerkjennes.
- Like rettigheter for alle er grunnleggende

- Tostatsløsning er den mest realistiske løsningen nå. Flere land, inkludert Norge har anerkjent Palestina.
- Det må være respekt mellom etniske og religiøse grupper. Alle må gi og ta, og ulike typer rettigheter må balanseres. Kirken kan arbeide for dette og for dialog.
- I et menneskerettslig perspektiv er det et problem at den internasjonale retten blir svekket. Vi må være en stemme for å styrke og støtte internasjonal rett og folkeretten. Ifølge ICJ har både Israel og Hamas begått krigsforbrytelser.
- FNs Apartheid konvensjon definerer det konvensjonen betegner som "the crime of apartheid". Noen mener at bruk av begrepet apartheid og BDS er politiske spørsmål, og at det ikke er opp til oss å vurdere om begreper som apartheid og folkemord kan brukes.
- Noen mener at menneskerettighetsutvalget kan være politiske, hvis vi mener at boikott kan være lurt menneskerettslig må vi spille det inn. Alt er ikke juss, dette handler også om moral og etikk. Vi bør også være moralske.
- Respekt for internasjonal rett og menneskerettigheter er viktig og må kreves av alle parter.
- Det er viktig å markere avstand fra antisemittisme uten at vi må gå mer inn i det.
- Kirken skal være en brobygger og formidler, men ikke et ekko av myndighetene.
- Strategien bør være kortere, på 2-3 sider
- Strategien bør ha fokus på Israel/Palestina, ikke hele Midtøsten
- Situasjonsbeskrivelsen bør fjernes, den blir raskt foreldet i en strategi som skal gjelde i flere år.
- Strategien bør inneholde noe om det brede arbeidet, noe konkret om dagens situasjon, og noe om folkerettens rolle og betydning. Vi må skrive mer spisset om situasjonen, tørre å sette ord på det.
- USA står på Israels side uansett. Hvis vi skal få til en endring må vi nå inn til de evangelikanske kirkene i USA.
- Vi bør ha en tydelig strategi, og skjerpe våre posisjoner. Begrepet apartheid er kontroversielt, ikke konstruktivt. Men det er viktig å være med på samtaler om dette. Vi kan beskrive situasjonen på bakken uten å bruke kontroversielle begreper.
- Strategien er for vag. Den bør si noe nyttig, ikke bare synse. Boikott fungerer vanligvis ikke, og påvirker også palestinere.
- Vi må ta avstand fra bosetninger.
- Det er en argumentasjon fra konservative at Gud har bestemt at landet skal tilhøre Israel. Land er ikke gitt til alle tider til Israels folk. Dette bør begrunnes teologisk for å få gehør fra denne gruppen. Kristensionisme må adresseres. Det teologiske er en del av arbeidet med strategien.
- Gode aktører på bakken må støttes. Vi bør uttrykke støtte for israelske og palestinske demokrati- og menneskerettighetsforkjempere.

Videre oppfølging

Skriftlige innspill sendes til Katarina innen 25.6.24

Katarina utarbeider et utkast basert på innspillene, som legges fram for Arbeidsutvalget og Kjetil før neste MRU møte den 4.9.24

MRU 13/24: Trosfrihet.

Marius Storvik, Vibeke Blaker Strand, og Lisa Winther innledet om henholdsvis folkekirken, trosfrihetens juridiske rammer i Norge og utfordringer for trosfriheten internasjonalt.

Marius Storvik snakket om Den norske kirkes organisatoriske oppbygning, og om hva og hvem er kirken. Han forklarte rollene til Kirkerådet, soknet, kirkelige fellesråd, menighetsråd og bispedømmeråd, og om hva det kan bety å tilhøre en menighet. Det er et stort rom for trosfrihet i kirken. Men vi er en «hvit kirke». Det finnes også store lokale forskjeller.

Vibeke Blaker Strand snakket om utviklingen av trosfriheten i Norge slik det er definert i lovverket. Hun gjennomgikk følgende faser i utviklingen:

1. Kampen for generell religionsfrihet.
2. Stort spillerom for trossamfunnene. Vage krav, rett og moral. Krevende å frata statsstøtte. Ståsettutvalget fastslår også det. Likestillingsloven gjaldt ikke for trossamfunn.
3. År 2000 og framover. Individvernet styrkes. Trossamfunnene ikke lenger særrområde med unntak, begrensninger inntatt i regelverket.
4. Ny trossamfunnslov i 2020 som samler reguleringen på feltet. Trossamfunnsloven § 6 gir grunnlag for å nekte tilskudd. Individvernet inntatt i trossamfunnsloven, og stiller grenser for hva trossamfunn kan gjøre. En konsekvens av lovbrudd er nekting av registrering, som gir vigselfrett. Rettsakene mot Jehovas vitner tydeliggjør terskler for inngrep i trosfriheten.

Lisa Winther snakket om hvordan trosfriheten utfordres i verden.

- Trosfriheten har fått trangere kår internasjonalt.
- Begrensninger kommer i to former: i form av myndighetsrestriksjoner (eks. politi, domstol) og samfunnsfiendtlighet (eks. personer/grupper som trakasserer, diskriminerer, utøver vold).
- Myndighetene i 183 land (92%) ble registrert for trakassering av religiøse grupper i 2021.
- Hindring av registrering av religiøse grupper, som fører til at disse fratras rettigheter
- Kriminalisering av konvertering i 46 land, inkludert religiøs aktivitet. Anklager om blasfemi.
- Sensur
- Religiøs identitet på ID kort
- Diskriminering i skolesystemet
- Religiøs familielovgivning som begrenser kvinners trosfrihet
- Trakassering og seksuell vold mot kvinner.
- Religiøse nasjonalistiske bevegelser.
- Hatkriminalitet og hatefulle ytringer
- Sosial fiendtlighet (eks. når kristne familier får sin strøm stengt)
- Manglende rettsikkerhet (eks. straffefrihet for angrep mot religiøse minoriteter)

Noen land der religiøse minoriteter er særlig utsatt er: Egypt, Pakistans, India, Indonesia, Nigeria, Kina, Russland, Iran, Bangladesh, Myanmar, Sri Lanka, Cuba, Nord Korea, Vietnam.

Trosfrihet er viktig:

- Fordi det er betydningsfullt for mennesker
- For endring av normer og strukturer i samfunnet - for tankefrihet
- For fredelig samkvem
- For å oppfylle bærekraftmålene.

Interseksjonalitet er et viktig perspektiv når det gjelder trosfrihet, og kvinner rammes oftere enn menn.

Kirkenes verdensråd har et prosjekt nå i samarbeid med Mellomkirkelig råd i Danmark der de kartlegger trosfrihet i verden

Videre engasjement for kirken:

- Forsvare alles trosfrihet, ikke bare kristnes.
- Øke kunnskap og bevissthet om trosfrihet. Løfte fram ressurser fra FORB nettverket og vurdere om noe bør oversettes. <https://www.forb-learning.org/no/>
- Religiøs familielovgivning rundt om i verden kan være et aktuelt tema. Den svenske kirken har kartlagt noe allerede om dette

MRU startet så vidt en samtale om perspektiver og mål med arbeidet, men det ble ikke konkludert om veien videre.

Videre oppfølging:

- Katarina snakker med internasjonal direktør om ønsker for fokus videre.
- MRU fortsetter samtalen om fokus og mål for arbeidet på møtet i september.

MRU 14/24: Besøk av menneskerettighetsjurist Suren Perera fra Sri Lanka

Suren Perera er menneskerettighetsjurist og strafferettsadvokat i Menneskerettighetsfondets støttemottakerorganisasjon Human Rights Office Kandy på Sri Lanka, som er et tiltak under Den katolske kirke. Han er på hospitering hos Menneskerettighetsfondet i Oslo i vår.

Suren Perera gav oss en statusoppdatering på menneskerettighetssituasjonen på Sri Lanka. Han fortalte om svært vanskelige forhold, både når det gjelder korrupsjon og trenering av saker i rettssystemet. En voldtekstssak kan gå for retten i 23 år. Både politikere, politi og dommere er korrupte. Mange lovbrudd kommer aldri til retten på grunn av korrupsjon. Det er viktig å prøve å få saker til retten for å vise folk at systemet ikke fungerer.

Sivilsamfunnet og noen advokater jobber for å bedre forholdene og med å gi beskyttelse til utsatte fordi myndighetene ikke gjør denne jobben.

Det er håp om at det skal utstedes valg senere i år, men sittende president prøver å unngå dette. Det er vanskelig å se løsninger på de utfordringene som finnes, men det er viktig å belyse og å snakke om situasjonen for å legge press på myndighetene på Sri Lanka. Det vil ta tid å få til endringer.

MRU 15/24: Teologisk nemnd og internasjonale økumeniske organisasjoner, hva betyr de for MRU?

V/seniorrådgiver Beate Fagerli i Kirkerådet.

- Økumenikk - oikoumene- betyr hele den bebodde verden og innebærer arbeid for dialog, misjon, diakoni, rettferdighet og fred og solidaritet.
- Den norske kirke har tre søsterkirker, i Brasil, det sørlige Afrika og Jordan og Det hellige land

- KV – Kirkenes verdensråd, er den bredeste økumeniske organisasjonen med flere kommisjoner og nettverk. Klimakommisjonen er den nyeste av dem. KV har mange menneskerettighetssaker.
- KEK – Konferansen av europeiske kirker. Etablert i 1958 med formål å bygge fred. Har fokus på samfunnssteologi – veier til fred – særlig i Ukraina. Driver også påvirkningsarbeid mot EU. Arbeider også med menneskerettigheter, særlig trosfrihet.
- CCME – Churches commission for migrants in Europe: Arbeid for flyktninger og for integrering av migranter.
- LVF – Luthersk verdensforbund – fokus på fred og samarbeid. Verdens femte største aktør for flyktninger. Stor nødhjelpsavdeling. Rettighetsarbeid: Kjønn og likestilling, menneskerettigheter, klima og miljø, religionsdialog og fred.
- ECEN – European Christian Environment Network. Samarbeid for klima og miljø.
- Nådens fellesskap, Porvoo, Luenberg konkordien. – forpliktende økumeniske avtaler.
- EDAN – Ecumenical Disability Advocates Network.
- Urfolkssamarbeidet: Samisk kirkeråd og KV.
- Mye Nordisk- baltisk samarbeid
- Et spørsmål for MRU er hva som rører seg mellom etikk og rettighetsspørsmål.
- Kirkene er livsfarlige for diktaturer – setter noe høyere enn øverste leder i landet.

Nettsider:

- www.oikoumene.org
- www.lutheranworld.org
- www.ceceurope.org
- www.leuenberg.eu
- www.porvoocommunion.org
- www.norkr.no
- www.kirken.no

Felles saker for MRU og Teologisk nemnd (TN) kan være:

- Sannhet og forsoning.
- Jødedom
- Demokrati

MRU 16/24 Orienteringssaker

- Jødedomsutvalgets rapport v/Hans Morten. En introduksjon til rapporten.
- Oppsummering fra møte i Mellomkirkelig råd i mai v/Marius.
- Orienteringer fra sekretariatet v/Katarina:

- ✓ Kirkemøtet har bestemt at det skal utvikles en handlingsplan etter KM sak om sannhet og forsoning. Både denne saken og sak om kirkens forhold til jøder er aktuelle grunnlag for KM sak om rasisme i 2026. Det kan komme bestillinger til MRU.
- ✓ Prioriterte områder godkjent av Mellomkirkelig råd.
- ✓ Arendalsuka: To visninger av danseforestillingen Vingspenn om utnyttelse i Arendal Ung. Seminar om asylsøkeres rettsikkerhet i samarbeid med NOAS og NKR, Folkehjelpe. Preses skal holde et innlegg der.

MRU 17/24 Eventuelt

Vigdis Vevstad tar utdanning som prest og orienterte om sin masteroppgave som skal omhandle kirkens møte med den fremmede. Hun skal gjennomgå uttalelser fra Bispemøtet og Mellomkirkelig råd om asylsøkere og flyktninger og undersøke endringer over tid. Innspill mottas gjerne.